

📁 ชื่อผลงานวิจัย (ไทย)

รายงานวิจัย การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ

📁 ชื่อผลงานวิจัย (อังกฤษ)

Entrepreneurship Education

📁 ชื่อนักวิจัย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

📁 ปีที่ผลงานวิจัยเสร็จ

พ.ศ. 2561

📁 ประเภทของงานวิจัย

หลักสูตรและการเรียนรู้

📁 คำสำคัญ

การจัดการศึกษา ความเป็นผู้ประกอบการ

📁 ความเป็นมา/หลักการและเหตุผล

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Education) เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับความสนใจและมีการดำเนินการเพิ่มมากขึ้น ในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลัก และสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy)

นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2559 มียุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศโดยต้องการให้ประเทศไทยก้าวพันทันกับต่างประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยกำหนดยุทธศาสตร์ ไทยแลนด์ 4.0 ขึ้นเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้ก้าวไปสู่ยุคใหม่ และให้ความสำคัญในการสร้างผู้ประกอบการขับเคลื่อนความมั่งคั่งของประเทศไทย เพื่อพัฒนาประเทศให้ปรับเปลี่ยนจากประเทศรายได้ปานกลาง เป็นประเทศรายได้สูง ปรับเปลี่ยนจากเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ เป็นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วย “นวัตกรรม”

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในฐานะหน่วยงานด้านการวิจัยการจัดทำนโยบายและการวางแผนด้านการศึกษาของประเทศ จึงเห็นความสำคัญของการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Education) เพื่อนำผลการศึกษามาช่วยสร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นแนวคิดและแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ ที่เป็นประสบการณ์จากประเทศต่างๆ และที่มีการดำเนินการในประเทศไทยให้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน กำหนดนโยบาย ตลอดจนการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีคุณภาพ มีความ

เข้มแข็งและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล ตลอดจนสามารถผสมผสานองค์ความรู้ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการทำงาน และการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างสง่างาม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษา วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของแนวคิดในการดำเนินงานและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของนานาชาติที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบันใน 2 ภูมิภาค ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศในยุโรป
2. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของแนวคิดในการดำเนินงานและการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ ตลอดจนนำเสนอตัวอย่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของแนวคิดในการดำเนินงาน และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ ของนานาชาติที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบันใน 2 ภูมิภาค ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศในยุโรป กับสภาพปัจจุบันของแนวคิดในการดำเนินงาน และการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของประเทศไทย
2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะสภาพปัจจุบันของแนวคิดในการดำเนินงาน และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของนานาชาติที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบันใน 2 ภูมิภาค และประเทศไทย โดยศึกษาจากแนวคิดและแนวทางที่มีการดำเนินงานอยู่จริง มีการกำหนดหลักสูตรและการจัดกิจกรรม ที่เป็นรูปธรรมในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา/ที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องทฤษฎีการพัฒนาทางสังคมวิทยาและแนวทางการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับการพัฒนาในแต่ละยุค
  - 1.1 ทฤษฎีการพัฒนาทางสังคมวิทยา
    - (1) ทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น (The Stages of Economic Growth Theory) ของ W.W. Rostow
    - (2) ทฤษฎีฝ่นหล่นจากฟ้า (Trickle Down Effect Theory)
    - (3) ทฤษฎีการกระจายรายได้ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Redistribution with Economic Growth Theory)
    - (4) ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory)
    - (5) ทฤษฎีการด้อยพัฒนาและภาวะพึ่งพา (Underdevelopment and Dependency Theory)
    - (6) แนวความคิดของการพัฒนาอีกรูปแบบหนึ่ง (The Concept of Another Development)
    - (7) ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory)
    - (8) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
    - (9) แนวคิดทางการตลาดของ ฟิลลิป คอตเลอร์ (Philip Kotler)
  - 1.2 แนวทางการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับการพัฒนา

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ

- 2.1 ความหมายของการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ
- 2.2 กรอบการดำเนินงานที่ผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ

3. นโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ

- 3.1 นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการศึกษาและการประกอบอาชีพ
- 3.2 ประเทศไทย 4.0

วิธีการวิจัย

ดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์โดยศึกษาเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และโครงการที่มีการดำเนินการงานอยู่ในประเทศไทย อาทิ โครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่ (New Entrepreneur Creation : NEC) สถาบันพัฒนาผู้ประกอบการการค้ายุคใหม่ (New Economy Academy) หรือสถาบัน NEA โครงการสนับสนุนหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (University Business Incubator : UBI) นโยบายการสร้างผู้ประกอบการใหม่เชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรม” (Startup) และหลักสูตรการศึกษาสาขาผู้ประกอบการในมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยพาร์อีสเทอร์น มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันการศึกษาทางไกล กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีการเปิดสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท และหลักสูตรระยะสั้นต่างๆ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และโครงการที่มีการดำเนินการงานอยู่ในต่างประเทศใน 2 กลุ่มประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศในยุโรป และศึกษาจากตำรา บทความในวารสาร และอินเทอร์เน็ต สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิเคราะห์ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เรียบเรียงและจัดทำรายงานการวิจัยแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ : ประสบการณ์ต่างประเทศ

1.1 แนวคิดและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในสหรัฐอเมริกา

ในช่วงแรกของการเปิดหลักสูตรเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการคาดการณ์ไว้ว่าจำนวนหลักสูตรจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า และความจริงในอีก 30 ปีต่อมา เมื่อปี ค.ศ. 1985 มีมหาวิทยาลัย 253 แห่งเปิดหลักสูตรการบริหารธุรกิจขนาดเล็กหรือหลักสูตรเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ และในปี ค.ศ. 1993 หลักสูตรเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการจำนวน 441 หลักสูตร มีการนำเสนอให้แก่นักศึกษาที่สนใจ ในปี ค.ศ. 1999 มีรายงานว่า นักศึกษาได้เข้าเรียนในหลักสูตรเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของมหาวิทยาลัยทางธุรกิจชั้นนำของสหรัฐอเมริกา 5 แห่งเพิ่มขึ้นถึงกว่า 92% ในระหว่างปี ค.ศ. 1996 ถึง 1999 และจำนวนหลักสูตรการเป็นเจ้าของกิจการได้เพิ่มขึ้นถึง 74% ในปัจจุบันมีการประเมินว่าเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกามีหลักสูตรการเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการและการบริหารธุรกิจขนาดเล็กมีจำนวนมากถึง 1,200 หลักสูตร ในสถาบันการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งมีทั้งหลักสูตรปกติ และหลักสูตรเร่งรัดในระยะสั้น โดยมีวิชาการตลาด การเงิน การพัฒนาและเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์ใหม่ การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และแพร่หลายไปทั่วโลก มีเอกสารที่ตีพิมพ์ออกมาถึง 28 ฉบับ ได้แสดงถึงความสนใจของนักวิชาการต่อการเปลี่ยนแปลงเรื่องการบรรจุหลักสูตรเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการลงในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ

1.2 แนวคิดและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของกลุ่มประเทศในยุโรป

การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของกลุ่มประเทศในยุโรป เริ่มต้นขึ้นในช่วงประมาณต้นทศวรรษ 1970 (Watkins, 1977; Morris and Watkins, 1982; Watkins and Stone, 1999) การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในยุโรป ยังมีอยู่ในวงจำกัด จัดให้มีขึ้นเฉพาะการฝึกอบรมในระดับมหาวิทยาลัย เน้นนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ โดยส่วนใหญ่จะจำแนกโปรแกรมออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การอำนวยความสะดวกด้านการติดต่อระหว่างนักศึกษาและผู้ประกอบการ และการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching) อาทิ ศูนย์บ่มเพาะทางธุรกิจ (Incubator) Credit Scheme สำหรับผู้ลงทุนใหม่ การสัมมนาแผนธุรกิจ เป็นต้น โรงเรียนด้านธุรกิจยุโรปจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการและช่วยเหลือนักเรียนในการเริ่มต้นและดำเนินธุรกิจ เพื่อบรรลุความต้องการเหล่านี้ การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการจำเป็นต้องเน้น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักสูตรการฝึกอบรมครู การนำไปใช้ประโยชน์ และความร่วมมือระหว่างการวิจัยและสาขาวิชาข้ามพรมแดน

2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในประเทศไทย

2.1 สภาพปัจจุบันของแนวทางในการดำเนินงานของรัฐบาลเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ

จากการศึกษาข้อมูลเชิงเปรียบเทียบเพื่อพัฒนา ประจำปี 2557 (Global Entrepreneurship 2014: GEM) กิจกรรมความเป็นผู้ประกอบการในระยะเริ่มต้น (Total Early-Stage Entrepreneurship Activity: TEA) ของผู้ประกอบการในประเทศไทย ปี 2557 คิดเป็นร้อยละ 19.2 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี 2556 (ร้อยละ 17.7) และอัตราการกิจกรรมความเป็นผู้ประกอบการที่มีอายุมากกว่า 3.5 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.6 มีแนวโน้มเพิ่มจากปี 2556 เล็กน้อย (ร้อยละ 28.0) โดยการเพิ่มของอัตราร้อยละดังกล่าวมาจากการที่ประชาชนให้ความสนใจและมีความตื่นตัวในการเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น

ผลจากการศึกษาดังกล่าว สรุปได้อย่างมีนัยสำคัญว่า กลุ่มผู้ที่กำลังจัดตั้งธุรกิจใหม่และผู้ประกอบการที่มีธุรกิจอายุน้อยกว่า 3.5 ปี หรือกลุ่ม Firm Birth ของประเทศไทย มีกิจกรรมความเป็นผู้ประกอบการในระยะเริ่มต้นในระดับที่สูงมากและผลการเปรียบเทียบข้อมูลกิจกรรมความเป็นผู้ประกอบการไทย ปี 2556 กับประเทศสำคัญอื่นๆ พบว่า ประเทศไทยมีสัดส่วนของธุรกิจที่มีอายุมากกว่า 3.5 ปีสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.0 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งมากกว่าประเทศเวียดนาม (ร้อยละ 16.4) และประเทศจีน (ร้อยละ 11.0) ซึ่งเป็นอันดับที่ 2 และ 3 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามมีเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้นที่มีสัดส่วนผู้ที่กำลังจัดตั้งธุรกิจ (Nascent Entrepreneurs) และสัดส่วนผู้ประกอบการที่มีธุรกิจอายุน้อยกว่า 3.5 ปี (Young Businesses) มากกว่าประเทศไทย (สรุปอันดับประเทศตามระยะความเป็นผู้ประกอบการ) ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีพื้นฐานของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเข้าสู่ธุรกิจ ในขณะที่เดียวกันภาครัฐก็มีมาตรการเสริมสร้างผู้ประกอบการและการพัฒนา SMEs มานานนับกว่า 10 ปี ผลที่เกิดขึ้นน่าจะทำให้ประเทศไทย มีพื้นฐานของการประกอบการในภาคธุรกิจและเศรษฐกิจที่เข้มแข็งได้

2.2 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ

มหาวิทยาลัยเอกชน ที่เปิดสอนทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น ส่วนมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนเฉพาะในระดับปริญญาโท ได้แก่ มหาวิทยาลัยรังสิต โดยหลักสูตรในระดับปริญญาตรี อยู่ภายใต้หลักสูตรบริหารธุรกิจ ระยะเวลาที่เรียนตลอดหลักสูตร 4 ปี ส่วนในระดับปริญญาโท อยู่ภายใต้หลักสูตรบริหารธุรกิจและหลักสูตรการจัดการ ส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาในการเรียนประมาณ 2 ปี ยกเว้นมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ใช้ระยะเวลาในการเรียนประมาณ 1 ปี โดย 10 เดือน ศึกษาในประเทศไทย อีก 2 เดือนศึกษาที่ Babson College บอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา หลักสูตรมีทั้งโปรแกรมภาษาไทยและโปรแกรมนานาชาติ

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อยู่ภายใต้หลักสูตรบริหารธุรกิจ ระยะเวลาในการเรียน 4 ปี ส่วนในระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยที่เปิดสอน ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น

วิทยาเขตหนองคาย อยู่ภายใต้หลักสูตรบริหารธุรกิจและการจัดการ ระยะเวลาที่ใช้เรียนประมาณ 2 ปี ยกเว้นมหาวิทยาลัยมหิดล ใช้เวลาเรียนประมาณ 18 เดือน หลักสูตรมีทั้งไทยและนานาชาติ

2.3 ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีประสบการณ์

ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิจากการสภาการศึกษาเสวนา (OEC Forum) เรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างผู้ประกอบการใหม่สำหรับธุรกิจสตาร์ทอัพ (Startup) มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สรุปได้ดังนี้

1) กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้มีการบูรณาการเรื่องความเป็นผู้ประกอบการไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับการศึกษาเพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพและความพร้อมในการเข้าสู่ธุรกิจสตาร์ทอัพ อันจะเป็นการสร้างฐานทางเศรษฐกิจของประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนในอนาคต

2) สถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ให้มีจำนวนมากขึ้น โดยศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจของสถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมให้นักศึกษามีวิสัยทัศน์ และความพร้อมในการประกอบธุรกิจสตาร์ทอัพ

3) รัฐควรจัดตั้งกองทุนรองรับระบบธุรกิจสตาร์ทอัพ และจัดทำกฎหมายรองรับเพื่อสร้างและส่งเสริมการทำธุรกิจสตาร์ทอัพอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากการเสวนาดังกล่าว ส่งเสริมสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลด้านการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมธุรกิจสตาร์ทอัพ ซึ่งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ และมีการจัดทำ “แผนการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นของประเทศไทย (พ.ศ. 2559-2565)” โดยต้องมีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังเด็กรุ่นใหม่ในการสร้างธุรกิจ Startup การศึกษาแนวทางการสนับสนุนให้มีการใช้พื้นที่ร่วมกันทำงาน (Co-working Space) และพื้นที่สร้างสรรค์ผลงาน (Master Space)